

Hyldest til Ingemann

En 68'ers bekendelser med Holger Danske som kropserfaring

af Jørn Møller

Foreningen

I den landsby, hvor jeg blev født, var der ingen idrætsforening. Befolkningsunderlaget var formentlig ikke stort nok til at bære en forening. Måske hang det også sammen med, at herregården, som ejede det meste af sognets jord, som var sognets største arbejdsplads og på andre måder dominerede landsbyens liv og bevidsthed, aldrig havde taget nogen påvirkning fra det Grundtvigske eller fra Skyttesagen.

Idrætsforeningen lå i nabosognet 3-4 km borte. Der gik vi til håndbold om sommeren og gymnastik i forsamlingshuset om vinteren. Der var også en skytteafdeling i foreningen, men det kendte vi ikke noget til. Det var for en stor del andre mennesker. Vi så dem blot af og til søndag eftermiddag, når vi var på vej til 4-forestillingen i Slagelse, og når de var på vej hjem fra skydebanen på cykel og med geværet skråt over ryggen.

Håndbold foregik skiftende steder i sognet, idet gårdmændene på tur lagde et stykke grønjord til. Foreningens ledere var rundt i sognet og udså sig et areal, der det år så passende jævnt og plant ud. Så gik de ind og spurgte, om de måtte være der den sommer. Gårdmanden kunne naturligvis bruge sin mark til græsning for kalve og kvier undtagen lige de aftener, hvor der var

håndbold. Det har formodentlig været vanskeligt at finde argumenter for et nej og sikkert også forbundet med tab af anseelse, så det kunne næppe tænkes, uanset hvor lille begejstringen så ellers har været for at have fremmede folk rendende.

Udover kreaturerne efterladte kokasser havde de skiftende baner en egen charme, som især hjemmeholdet nød godt af. Det kendte nemlig knolde og huller de steder på banen, hvor man ikke skulle dribble. Spørgsmålet om valg af banehalvdel var ikke blot en formalitet: At undgå i sidste halvleg at spille op ad bakke med den hastigt dalende aftensol lige i øjnene, var en taktisk fordel, der betød noget. At enkelte kampe aldrig blev spillet, simpelt hen fordi udeholdet aldrig fandt ud af, hvor hjemmeholdet havde bane det pågældende år, det var udeholdets problem.

Skønt interessen for fodbold var stor, i høj grad båret af Gunnar Nu, der fik alle til at sidde med ørerne langt inde i radioen søndag eftermiddag, når der var transmission fra landskampen mod Sverige, så drev foreningen det aldrig til at oprette en fodboldafdeling. At et hold krævede 11 deltagere, og det ofte var svært nok at stille et hold på bare 7, der udgjorde en nogenlunde ensartet gruppe, var naturligvis en væsentlig grund, men også det forhold, at

en fodboldbane krævede et areal af en kvalitet og størrelse, som det dels ville være vanskeligt at finde fra år til år i sognet, og som det dels ville være til større ulejlighed at bede om at låne, tror jeg var lige så væsentligt.

Forsamlingshuset

Om vinteren var forsamlingshuset mødestedet. Det rummede som så mange andre forsamlingshuse et køkken, lille sal, store sal og en balkon. Lille sal blev brugt til bestyrelsesmøder for sognets mange forskellige foreninger. Den kunne lukkes af og varmes op separat, og der var direkte adgang til køkkenet. Når der var dilettant fungerede den som bagscene, og ved de fire juletræsfester, aktionærernes, husmændenes, gårdmændenes og idrætsforeningens, blev børnene hobet op derinde, indtil juletræet var tændt. Når der var bal, var det kortspillerne, der holdt til i den lille sal. De yngre og danselystne mænd klumpede sammen i den trefløjede døråbning mellem store- og lille sal. Herfra kunne man overskue pigerne, der sad på bænkerader langs dansegulvet. Herfra kunne man komme først, eller man kunne camouflere, at man slet ikke dansede, for det var nær udgangen, nær køkkenet og nær kortspillerne. Man kunne altid gøre sig et ærinde.

Balkonen var blot et repos, der gik fra køkkenet og i hele den store sals længde. Herfra havde man udsigt over dansegulvet i salen og adgang til toiletter og køkken. Ved gymnastikopvisninger var det her, tilskuerne samlede sig, og ved baller bænkedes de mere etablerede sig ved borde og stole på balkonen. På balkonen var der også et præmieskab, en mørk vitrine med glas-

ruder, hvor idrætsforeningens pokaler stod opmarcheret. På skabets bagvæg var opslået de skjolde og faneplader, der ikke mere var plads til på fanen.

Den store sal havde i det ene hjørne en kolossal kakkelovn, som dog først på aftenen havde svært ved at varme hele rummet op vinterdage. På øveaftener var den aldrig tændt, så var rummet iskoldt og fugtigt med lugt af gammel sved, gammel tobaksrøg, urin fra toiletterne og gamle ølsjatter. Når der var bal, og det var kommet godt i gang, gjorde kakkelovnen til gengæld rummet ulideligt varmt. Salen var nøjagtig på størrelse med en badmintonbane, hvilket spil også på et tidspunkt blev indført. Ulempen var så, at kakkelovnen kom til at stå i et hjørne af banen. Det kunne imidlertid udnyttes taktisk, og spilleren i den ende havde til gengæld fordel af at kunne åbne dørene langs baglinjen ind til lille sal, mens spilleren i den anden ende bogstaveligt havde ryggen mod muren og konstant risikerede at få ketsjeren ind mellem de ribber, der dækkede den.

Modsat den lille sal, i gavltrekanter over ribberne, var lavet en imitation af et kalkmaleri: Et landskab med kirke, gårde, buskadser og et hjørne af havet i baggrunden. I forgrunden en mark og en landmand pløjende med to heste. Underneden følgende verslinjer af H. C. Andersen: »Plovjernet guldhorn finder, Gud giv dig fremtid, som han gav dig minder«. Betydningen gjorde man sig vel aldrig klart. Om bønnen gjaldt bondemanden på billedet, én selv som læser af indskriften eller Danmark fik stå hen, og i dag er det ligegyldigt.

Som ved så mange andre forsamlingshuse kom det nemlig til krise i tresserne. Folk fik biler og ændrede

vaner. Der kom færre til arrangementerne. Kommunen fik centralskole, og idrætsforeningen flyttede sit tyngdepunkt til den nye skoles idrætsplads. Opvisninger, dilettant, og andre arrangementer med bal bagefter bibeholdt man godt nok i forsamlingshuset, for på skolen kunne der ikke danses længe og serveres øl i fornøden målestok, men lige lidt hjalp det. Der kom ikke folk nok. Som et retningsforsøg så man sig om efter støtte og fik da den ide, at lokale håndværkere og forretningsfolk mod rimelig betaling kunne få hver deres skilt op med navn, profession og telefonnummer, og disse skilte, 50 cm i kvadrat, blev som en broget mosaik slået op ovenpå det imiterede kalkmaleri: »Arne Hansen, smedemester«, »Bjarne Pedersen, murermester« o.s.v. stod der nu i stedet for »Plovjernet guldhorn finder«. Det gav penge nok til en modernisering, og ligesom man ved fastelavnsfesterne med kulisser havde skabt rummet om, f.eks. til et skibsdæk eller til en negerlandsby, lavede man nu en mere permanent dekoration, der gjorde rummet til en blanding af tysk ølhal og tyrolerstue.

Gymnastikken

Men som sagt: Før den tid gik vi til gymnastik. Eller rettere: Cyklede. En aften om ugen, vinteren igennem uanset vejret. Vi samledes en halv snes drenge i ti-tolvårsalderen. Vi mødte så godt som fuldtalligt hver gang. I hvert fald stod det fast, at jo værre vejret var, jo sikrere var det, at alle mødte frem. Jeg tror ikke det havde noget at gøre med, at der blev uddelt flidspræmier ved sæsonens slutning: En lille emaljenål med Sorø Amts SG&I's bo-

mærke, og kun til dem, der havde været der hver eneste gang. Nej, at møde op var en æressag, os drenge imellem. Gardere os mod at få influenza kunne vi jo ikke, men vi kunne i hvert fald dokumentere, at vi ikke var så pivede, at vi blev hjemme på grund af vejret.

Vi kom på cykler med gymnastiktøjjet indenunder, for der var ingen omklædningsrum. Overtøjet lagde vi i lille sal, og så stod vi i det kolde hus og ventede på lederen, der ligeledes kom cyklende. Naturligvis blev der ikke fyret op blot for en øveaften. Varmen skulle nok komme. I hvert fald senere. Lederen var uddannet delingsfører på Gerlev Idrætshøjskole, men det havde vi ingen anelse om, og det interesserede os heller ikke. For os var det Stefan, og vi vidste på hvilken gård han var søn.

Vi stillede op på to frysende rækker med (bortset fra den tykke dreng) fugleagtige brystkasser og tynde arme med hønsekød, der stak ud fra tricotundertrøjer, som var så store, at udskæringen nåede ned i nærheden af elastikken i de korte, hvide gymnastikbukser. – Om sorte bukser kunne der ikke være tale. De var karleholdets privilegium og forbundet med manddom og unævnelige seksuelle energier. Et drengehold i sorte bukser havde været ligeså uanstændigt, som hvis det havde stillet op med brystholder på. End ikke tanken eksisterede.

Sangen

Der blev kommanderet »alle ret« og »højre om«, og vi marcherede ind. Vi skulle synge »I alle de riger og lande«, og uden musik. Ryggen skulle være rank, hagen trukket ind og brystet skudt frem. Så gik vi der med vores

ribben og vores dybeste stemmer og sang så værdigt og mandigt, som vi overhovedet kunne.

Der er en utrolig kontrast mellem på den ene side sangens heroiske patos og på den anden side den kolde, triste ramme med en halv snes børn, vidt forskellige af størrelse, statur og fysiske forudsætninger. Kender man ikke den historiske sammenhæng, er denne scene midt i det solide og praktiske bondeland vildt eksotisk: Som et kammerorkester i en indianerlejr, en hundeslæde på Strøget. Patos bliver til parodi. – Men dengang var der tusind forsamlingshuse landet over, hvor titusind børn på samme tid gjorde nøjagtig det samme.

Hvor meget forstod vi af sangen?

»I alle de riger og lande, hvorhen jeg i verden for« – De fleste af os var sjældent længere væk end Slagelse. Dog havde jeg med min mor besøgt min mormor på Fyn og på færgen fodret måger med gammelt brød.

»Jeg fægted med åben pande« – Hvordan fægter man med panden? Er en åben pande en stegepande uden låg, eller er det et åbent kraniebrud, man har pådraget sig i kampens hede?

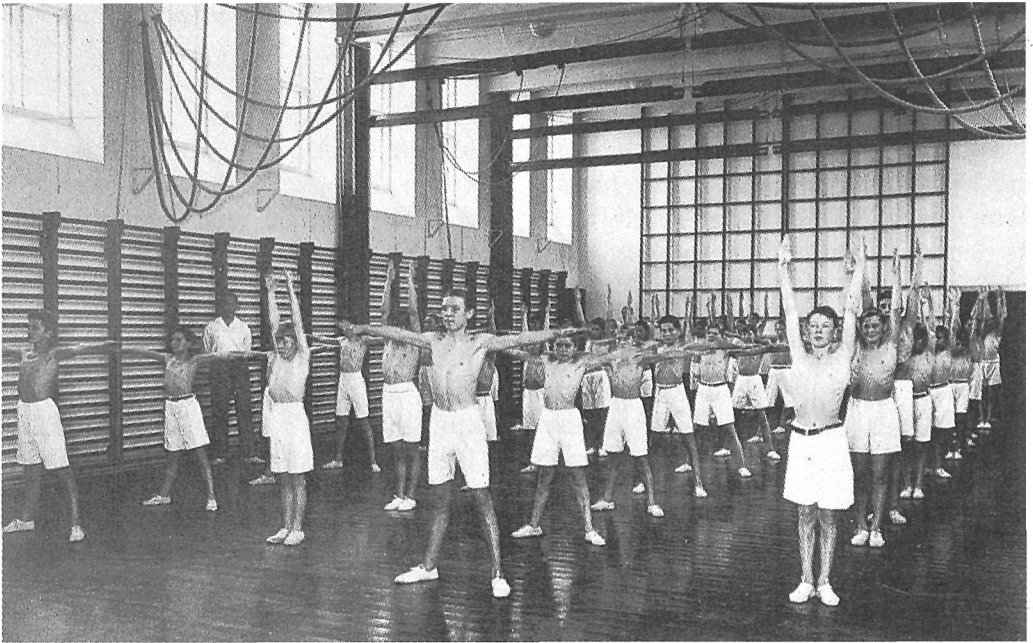
»For, hvad jeg for alvor tror.« Hvad troede sådan nogle snotunger som os for alvor på? Men ordet alvor, kendte vi, og sangens patos var ikke til at tage fejl af. Hele verset blev vel snarere opfattet som et løfte: ... Hvis jeg havde været rundt i verden – eller som en hypotese: Hvis jeg skulle komme rundt i verden. At jeg'et var én selv herskede der ikke tvivl om.

»En ørn var mit hjelmemærke ----« – Jeg var ejer af en brun hjelmhue af imiteret læder med øreklapper af teddybear. Den havde kasketskygge, som var revet lidt fra i den ene side. Foran

på den havde der vistnok siddet et lille mærke af blik, en skiløber eller en bjørn, men det var faldet af. Brynje og kors kendte jeg godt, og som jeg gik der, følte jeg mig meget stærk ved tanken om at have båret løver på skjoldet. At det drejede sig om løver i fangenskab hos mennesker, der mente dem det godt (hjerternes milde hegn), gjorde ikke min bedrift mindre.

»Når mænd jeg kasted min handske, opslog jeg min ridderhjelm ...« var en syntax, der ikke lod sig gennemskue. Normalt gik jeg med vanter, men jeg havde også et par skindluffer til pænt brug. Min mor ville blive ked af det, hvis jeg smed dem væk, men jeg forstod, at min rolle i denne sammenhæng var stærk, og hensynet til moderlige bekymringer måtte vige. Jeg var nemlig Holger Danske. Hvad en formummet skælm var, vidste jeg derimod ikke, men af sammenhængen fremgik det med al ønskelig tydelighed, at sådan en var en negativ størrelse med egenskaber, man ikke skulle tilstræbe, en fej en, der var lige det modsatte af Holger Danske.

»Vil dansken i verden fægte, men dølger åsyn og navn ...« – Her var jeg i vildrede, fordi hverken dølger eller åsyn indgik i mit ordforråd: Dølger ligner bølger, og åsyn måtte være spejl-billedet i en å. At lave bølger med sit spejl-billede i en å og lave bølger, når man skrev sit navn, kunne jeg klart medgive, var uacceptabelt, for så kunne man jo hverken se, hvem det rigtigt var, eller læse navnet. At en sådan person havde uægte ånd kunne ikke undre nogen, og mindst mig. Sådan skulle danskere ikke gøre, hvis de havde tænkt sig at kæmpe. Men også med straffen var jeg i vildrede. Selvfølgelig ville jeg ikke tage ham i favn. Jeg ville i

Livremmen i gymnastikbukserne er garant for mandigheden, eller den illustrerer efterkrigstidens mangel på kautsjuk.

det hele taget ikke tage nogen som helst i favn. Kunne man tænke sig noget mere umandigt? Men dermed svækkedes ytringens karakter af sanktion også betydeligt. – Jeg beroligede mig med, at det måtte være en gammeldags måde at sige, at man ikke ville have noget med folk med uægte ånd at gøre, og det var i grunden ikke helt forkert.

Men uanset hvad vi forstod eller ikke forstod; en sag var klar: Det var os hver især, der var Holger Danske. Holger Danske var mandigheden, og mandigheden var altid for det gode og mod det dårlige. Det vidste vi allerede, men fik det hermed bekræftet. Hvad der var godt, og hvad der var dårligt, kunne heller ingen være i tvivl om.

Uge efter uge lod man os syngende fastslå, at kæmpen på Kronborg havde lagt hele sagen på vore splejsede skuld-

re, som vi gik der på to rækker i kulde og med frostånden dampende fra munden. At vi var de levende Holger Danske. Det har en virkning. Ikke mindst når suggestionen understreges af de forudgående strabadser med at nå frem til forsamlingshuset og af den påfølgende eksercits i vinkelsving, dybe knæbøjninger, vipsiddende og parvis spændbøjninger ved ribben. Det er at lære med kroppen. Vi glemmer det aldrig. Dengang ville vi ikke undvære det. Ville vi helst have været foruden i dag? Spørgsmål om frivillighed er ikke nemme at besvare i den sammenhæng.

Korsriddermoral og cigarer

Tog vi det med os? Fægtede vi ærligt og åbent med den ingemannske korsriddermoral som ledetråd, f.eks. om sommeren på håndboldbanen?

Gu' gjorde vi ej!

På det symbolske plan fór vi frem ligeså hærgende, plyndrende og mordbrændende på nabosognenes håndboldbaner, som virkelighedens korsriddere mod de vantro foran Jerusalems mure. Her var det nemlig ikke Ingemanns moral, der gjaldt, men sportens. Og fem år senere, da det blev vores tur til forsamlingshusballerne, var det bestemt heller ikke de høviske manerer, der prægede vores bajerdriking og pigejagter. Her under modernitetens frihed var mandighed mere druk end dyd.

Og alligevel?

10 år efter, at jeg var trådt ud af det ingemannske forsamlingshus kom vi i skænderi med nu afdøde rektor ved Københavns Universitet Mogens Fog, fordi vi havde røget cigarer fra bydekassen og malet paroler på universitetet. Vi nægtede pure at anerkende, at brøden skulle have nogen som helst betydning i forhold til vigtigheden af de sager vi sloges for. Under »befrielsen« af universitetet frabad Fog sig venligt, men bestemt politibistand. Det var egentlig et meget ingemannsk opgør.

Anfægtelsen

20 år senere så verden en kinesisk student træde frem og alene standse kampvognene på deres vej mod »Den Himmelske Freds Plads« til massakre på 10.000 studenter i et oprør, der virkede lige så feststemt og grundlæggende uvoldeligt, som det danske studentopoprør. Hvor studentens handling besad den ingemannske patos, var magthavernes af en helt anden karakter, der ikke desto mindre afslørede, at det ingemannske kan rumme en farlig-

hed, som kun kan imødegås af vild vold.

Utvivlsomt blev 68-ernes harme over den amerikanske krigsførsel i Vietnam også af magthaverne betragtet som en trussel, men set i bakspejlet må man sige, at myndighederne afholdt sig fra excesser under de mange demonstrationer. Spørgsmålet er så, om ungdoms- og studenteroprør i 68 med påfølgende venstredrejning så også var så fredelig og dansk, når det kom til stykket?

Er det ikke skrækelige og grufulde historier, der er blevet oprullet? Om VS som den skindbarlige stalinisme i de dage, om småfraktioner på skydeøvelse når de skulle være i sommerhus, om en kolonihavebevægelse på guerillatræning i Syrien, hvoraf nogle nu er sigtet som røverbande med drab på samvittigheden?

Set fra forsamlingshuset er svaret imidlertid ubetinget ja: Den massebevægelse, der i Danmark bestod i studenteroprør, ungdomsoprør og venstredrejning udsprang i alt væsentligt af en sans for befrielse, udvikling og retfærdighed, der var udpræget ingemannsk.

Den havde sine rødder direkte hos Robin Hood, Ingemann og Grundtvig, men fandt sine aktuelle udtryk i genlæsningen af Marx og Freud. (At stalinisme og kvindeundertrykkelse fandt sted blandt stater og personer, der også hævdede at fundere sig på Marx og Freud, var særdeles velkendt og udgjorde skræmmebilleder, man kunne forholde sig til).

Stalinismen og demokratiet

Centralismen var mere end et teoretisk problem. Den var også et praktisk pro-

blem. Den var nem at få øje på blandt de stater, der tillod sig at kalde sig socialistiske, og den udgjorde et problem overalt i de forsøg på en demokratisering af beslutningsprocesserne, som blev gennemført. – Sikkert ikke mindst i de partidannelser, der fandt sted. – Den udgør i og for sig stadig et problem, eftersom den mødekultur, der blev resultatet af 68, er svært ineffektiv, både når det drejer sig om at få gennemført nogle beslutninger, og når det drejer sig om balancen mellem at få noget arbejde fra hånden og at medvirke ved beslutningerne. Senest er landbrugets organisationer blevet karakteriseret som stalinistiske.

Det bør snarere noteres, at VS parlamentarisk var det parti, der om noget søgte at påpege den politiske dobbeltmoral og at fastholde de borgerlige partier på deres egne grundsætninger vedrørende retsstaten og de borgerlige rettigheder. I den henseende var VS en så årvågen vogter af de borgerlige frihedsideal, at det alene af den grund må beklages, at skuden er sunket.

Socialismen

Kamp mod kapitalismen var i kølvandet på 68 selvfølgelig ikke en lønkamp. Det var først og fremmest en politisk kamp og en kulturkamp. Oprøret dengang var for største delen antimaterialistisk, og forholdet til socialdemokratiet, der havde opgivet at føre såvel politisk kamp som kulturkamp på antikapitalistiske præmisser og i stedet valgt at financiere lønkampens resultater over betalingsbalancen, var derfor dårligt. Derimod florerede der en del arbejderisme, som en overgang skaffede god tilgang til DKP, eftersom lavtlønsgrupperne i det private havde – og har

dårlige forhold og måtte skønnes at være gode allierede.

Men kapitalismen var – og er hovedfejden: Som den anonyme og upersonlige magt, der sætter forholdet mellem mennesker, sætter rammerne og dagsordenen for enhver beslutning, sætter forholdet mellem staterne og dikterer, hvilken politik og hvilke beslutninger, der er »nødvendige«, kan man her tale om en umenneskelighed, hvor det er umuligt at placere et ansvar.

Og det må fastholdes også i dag, hvor de centralistiske og planøkonomiske systemer i øst er brudt sammen, at vestlige økonomer og samfundsteoretikere bestemt ikke ser dette som bekræftelse af kapitalismens og det frie markeds tilstrækkelighed og fortrinlighed.

Lovlydigheden

I den situation må det siges uden omsvøb, at der på venstrefløjens eksistende en klar konflikt mellem Ingemann og Robin Hood. Ingemann ville helt sikkert besynge evnen til at kende forskel på dit og mit. Robin Hood ville være handlingens mand, tage fra de rige og give til de fattige.

– Jeg gad nok vide hvor mange oprørere på venstrefløjens i 70'erne, der ikke med fornøjelse ville have sendt et par millioner gode anonyme kroner, fra en eller anden upersonlig institution, til Cuba, Angola, Chile, Palæstina eller Nordvietnam.

Spørgsmålet om lovovertrædelse var dermed et gradsspørgsmål: På den ene side en fuldstændig mangel på anerkendelse af den moralske legitimitet af pengeophobninger i banker, forsikringsselskaber o.s.v. På den anden side

har jeg i Danmark hverken offentligt eller privat på noget tidspunkt mødt nogen som aktuelt kunne drømme om at forsvare terrorisme eller røverier, der indebar nogen form for risiko for skade mod personer.

Der var i og for sig eksempler nok at tage afstand fra. Rote Armé var det mest nærliggende, og enigheden var udbredt: Metoden duede ikke. Den var afskyelig på grund af de sagesløse, den måtte gå ud over, den førte ikke til målet, men moralsk i modsat retning. Den var en voldelig optrapning af en kamp, der kun kunne vindes politisk, det var befolkningens sympati, ikke dens afsky, som var nødvendig, og den var især ubehagelig, fordi mange mål og analyser tilsyneladende ikke adskilte sig særligt.

VS's symbol var slangebøssen – et passende gadedrengesymbol på antiautoritært oprør mod en generation, som havde forsynet sine prangende finanspalæer, virksomheder, og villaer med glasfacader, og mindre end nogen anden generation i historien syntes at være i stand til at tolerere de former for protest og løsslippelse, som stod på dagsordenen. Det var en langt senere forbitring, som i Vesttyskland forsynede slangebøssen med stålkugler og udviklede den til et dødsensfarligt våben.

At der fandtes både revolutionsromantikere og ledelser i småpartier med måske højst 100 medlemmer, der havde et mildt sagt ambivalent forhold til stalinismen, er der ingen grund til at tvivle på. Det bekræftes af de voldsomme opgør, der har fundet sted omkring en kerne i VS og omkring videreudviklinger af KFML i forskellige bogstavkombinationer. Og at systematisk kriminalitet med kalkuleret vold som moment indgik ét sted, tyder arrestatio-

nerne i »den store røverisag« på, hvis arrestationerne har noget på sig. Men hvis fremtidens fortolkning af disse opgør skal være, at det var det, der tegnede ungdomsoprøret og venstredrejningen, så er den ren historieforfalskning. I disse spørgsmål var det Ingemanns totale sejr over Robin Hood. Slagordet kan sammenfattes til at være »befrielse« i modsætning til BZ'ernes »besættelse«.

Opvigleriet

– Men så retorikken, vil nogen sige, slagordene, måden at tale om tingene på. På det område var oprøret ikke så uskyldigt, og det er i konsekvens af retorikken, at optrapningerne har fundet sted, og at forvildede hoveder i 1989 gør ulykker på sig selv og andre.

Måske er det rigtig. Det var i hver fald velment, nå vi sang en af de blodigste:

»Hvæs jeres leer snittende blanke,
frygt ikke Rantzaus sorte hær.
Silke skal vige for vadmelsklær.
Bønder, tømre, jyske knejte,
nu skal vi sejre i grevens fejde.«

Men det er i så fald dybt ironisk at Skipper Klements morgensang netop i år har fundet vej til den nye udgave af Højskolesangbogen, og at den er skrevet af én, der er næsten mere ingemannsk end Ingemann, Ebbe Kløvedal Reich. I sangbogen har kronologien anbragt den i afsnittet »historien« i 1500-tallet, men den er skrevet til Christiania i 1970 og burde rettelig have stået ved dette årstal i højskolesangbogens kronologi. Meningen er ikke til at tage fejl af.

Aktualitet

Hvad skal vi så bruge det til?

Det er en nærliggende tanke, at ungdomsoprøret gik galt, fordi det trods den megen snak om folket var ufolkeligt. Måske fandtes der blandt de fleste af os en fælles, spontan forholden sig til tingene, som hentede sin ensartethed fra, at vi i mere eller mindre overført betydning var trådt lige ud af det ingemannske forsamlingshus. Måske udgør vi sprogligt og historisk et fællesskab, der nok tillader masser af social forskel og kulturel brydning, men som sætter sine grænser der, hvor alt for store samfundsgrupper går grædende af leg. Der, hvor det gik galt var, når teorien anviste handlinger og former for optræden, der ikke var tro mod de rets- og rimelighedsprincipper, der gennem det ingemannske var nærmest korporligt indarbejdede. Hvis det er rigtigt, og hvis der stadig findes rester heraf, giver det mening at tale om dansk identitet i det indre markedes Europa. Og i så fald er det på tide at manifestere den.

På stormagtsplan står barometeret på afspænding, og ligeledes synes den vestlige verdens arbejdskampe mellem faglige bevægelser og interessegrupper for en stund afløst af en fælles interesse i at få de samfund, der er skabt i disse modsætningsforhold til at overleve: Den kolde krig er slut, stalinismen er død, kapitalisterne har vundet klassekampen og dermed skulle fremtiden kunne forme sig i rosenrød og lysegrøn samdrægtighed.

Sovjetunionens politiske og økonomiske krise er naturligvis en væsentlig faktor i sammenbruddet, men i denne realitet synliggøres også etnisk-nationale forhold, der bestemt ikke bør un-

dervurderes, hverken som årsag eller virkning. De centralistiske byråkratier i øst var længe i stand til at lægge låg på spørgsmålet om etnisk-national identitet, der blev betragtet som udslag af falsk bevidsthed. Nu bobler det over. I sovjetrepublikker og tidligere jerntæpelande syder og koger det i forsøgene på at finde og formulere den identitet, der i mere end en generation har været fortrængt.

Med nazismens sammenbrud og Tysklands deling blev der smækket låg på de nationale spørgsmål i den del af verden, men intet har kunnet overtale befolkningen om, at det delte ikke hørte sammen. Hvad værre er: Alle pæne mennesker, socialdemokraterne indbefattet var i mere end 30 år afskåret fra at bearbejde disse forhold, hvilket har udviklet en særlig eksplosiv form for national analfabetisme på den vesttyske venstrefløj og blandt vesttyske kulturradikale, som dermed må overlade hele dette følelsesfelt til kristdemokrater og højreradikale. Det havde som direkte konsekvens, at en udskydelse af tysk genforening havde kunnet bringe tysk nationalisme til uanede højder af hysteri, mens det på længere sigt af sikkerhedshensyn er blevet nødvendigt at arbejde på en så vidtgående regionalisering af Tyskland som overhovedet muligt.

Her og i den øvrige del af vesten er det dog indtil videre i kraft af masseforbrugerismen med visse undtagelser lykkedes at dæmpe og udskyde de etniske, nationale processer, men problemerne er latente. Fra USA's raceproblemer over de europæiske mindretalsproblemer til den tyske højrefløjs frie spil omkring genforeningsbestræbelserne.

I den sammenhæng udgør Danmark

en enestående undtagelse med en grad af identitet mellem stat, land, befolkning og trosforhold, der ellers stort set er ukendt i den politiske verden, og som gør situationen vanskelig at forstå med danske øjne.

Men 42 millioner mennesker i Europa har et modersmål, som ikke oversættes i EF og ikke tales af den stat, de tilhører. I måske 70 regioner har man sit eget sprog, sin egen tro, sin egen magtelite, eller sin egen etniske baggrund: Siciliens mafia, Sardinien's røverbander, Korsikanske bombeekspllosioner eller Baskerlandets terrorisme, for slet ikke at snakke om forviklingerne på Balkan, lader sig ikke forstå uden kendskab til denne realitet. Hertil kommer de snele af regioner, hvor kulturkampen foregår fredeligt, men som simpelthen er strøget af den europæiske bevidsthed: Wales, Cornwall, Bretagne, Friesland, Flandern, Wallonien, Sydtyrol, Catalunien o.s.v. er områder, der er udstyret med eget sprog, egen kultur og en egen regional selvfølelse.

Disse regioner ser i de europæiske enhedsbestrebelse chancen for at udstille den franske, engelske, italienske og spanske nationalstat og vel også de tyske, russiske og belgiske forbundsstater som utidssvarende rent politisk-økonomiske abstraktioner, skabt i tiden efter den franske revolution, og gjort inderligt overflødige af en ny form for internationalt samarbejde. Her forestiller man sig et Europa som en økonomisk-politisk enhed med en mangfoldighed af regioner med et lokalt selvstyre, der sikrer social og kulturel mangfoldighed og autonomi. Det bliver ikke nogen gnidningsfri proces.

Stærke kræfter vil længe bestræbe sig på at fastholde de europæiske stor-

statsdannelser, og en kapitalistisk reformulering af en krisebearbejdende vækstfilosofi skal ikke blot have komplicerede etniske forhold på dagsordenen. Også sociale og klasse-mæssige konflikter blandt nye grupper vil udgøre både substansen i – og truslen mod det 2-1 samfund, der er blevet idealet for den tidligere østblok og for de industrialiserede samfunds ledertyper. Og denne dynamik skyldes hverken at grupperne får identitet gennem institutionel tilknytning til samfundsøkonomien eller i kraft af kultur og tradition. Den er alene afstedkommet af, at der ikke er arbejde nok til alle, hvis den traditionelle dynamik i det senindustrielle samfund skal fastholdes.

De store mellemlag konfronteres med mere eller mindre spontane organiseringer og bevægelser, der i magtpolitisk sammenhæng befinder sig udenfor samfundet og dets institutioner. Det er grupperinger, hvis krav de traditionelle partier og faglige organisationer i deres magtspil og interessekamp ikke har villet formulere og repræsentere, men tværtimod betragter som uberettiget eller irrelevante. Især i verdens storbyer vokser disse grupper med svimlende hast: Fra miljø og græsrodsbevægelser over borgergrupper og sociale protestbevægelser til de uensartede horder af sociale tabere, der af rent overlevelsesmæssige grunde frister en barsk og kummerlig tilværelse i alverdens slumbebyggelser: På en snes år er en by som Lagos, Nigeria eksempelvis vokset fra ingenting til en metropol på 17 millioner.

For de her nævnte grupper er den oprindelige identitet slået i stykker, mens andre former for tilhørsforhold formuleres ad hoc, i reglen så vagt, at

det næppe kan danne grundlag og selvfølelse nok til at bære den samlede livs-udfoldelse, men undtagelsesvist også så defensivt og absolut, at det bliver udgangspunkt for fascisme.

I 3. og 4. verden hænger disse omkostninger sammen med den industrialiserede verdens rovdrift på ressourcer til en produktion så blind og vild, at et omfattende miljøsammenbrud forekommer at være den eneste udgang. Et sådant sammebrud vil, alt efter omfang, enten tage brodden af de hastigt voksende nord-syd konflikter, idet den tvinger folk til roligt at forblive i opsamlingslejrene, eller sætter uoverskuelige interkontinentale folkevandringer i gang med uanede grader af racisme til følge. Dette vil, formentlig uden større held, blive søgt imødegået gennem lokale revolutioner med det formål at tilbageerobre, hvad øst og vest har annekteret i tidens løb.

Med disse problemer inde på livet synes der at være god grund, såvel for USSR som for USA til at nedtrappe den kolde krig. Begge stormagter har erfaret, at de med den nuværende militære struktur er ude af stand til at forstå, endsige afgøre lokale konflikter, hvor tro og tradition, historien og sproget, kort sagt: det etniske danner næsten kropslige urørlighedszoner, som gør indgreb til befaling helt på niveau med seksuelle overgreb, og hvor kun frivillighed og selvbearbejdelse kan flytte grænser.

Centrum eller periferi

Skamløst udnævnt til Holger Danskere og symbolsk afkrævet de dertil svarende ofre i form af armbøjninger, høje knæløftninger og rundsving drives vi af

disse brydninger til at spørge os, hvad det indebærer.

Siden 1972 har landet formået at gøre sig til fodnote for enhver form for udvikling: Spændt op mellem kærlighedsforholdet til det nordiske, som med vanlig mangel på alvor har navn af samarbejde, og det mere end valne fornuftsægteskab med EF, der med samme humor er blevet kaldt et samarbejde og ikke en integrationsproces, er nationen blevet reduceret til såvel nordisk som nordtysk udviklingszone, uden anden funktion end at skulle bygge bro mellem de to områder.

Hvor landet i en lang periode har haft alle betingelser for at finde sine egne løsninger og blive et lille uafhængt balancesamfund, har danskerne med en selvagtelse der hviler på tilfredsheden over hverken at være helt svensk eller helt tysk i et og alt valgt nødløsninger, gældssætning og dermed selvdestruktion og afhængighed.

De kommende tyve års integrationsproces vil forhåbentlig geografisk placere landet i tyngdepunktet af et Europa, hvis samarbejde omfatter såvel Norden som kontinentet, såvel Storbritannien som Østlandene og Balkan. Alt andet lige er denne placering i økonomisk henseende utrolig fordelagtig, så længe den vestlige økonomi kan bære.

Om de problemer, der tårner sig op, og som er antydet ovenfor, kan bearbejdes på måder, der giver den mindste grund til optimisme, er ikke et spørgsmål, der er forbeholdt danskerne. At indtage særstandpunkter vil formentlig overvejende være at betragte som virkningsløs farisæisme, men det ingemanske er en realitet i ethvert folk, og det må medtænkes denne gang. Både nazismens og socialismens

historie er også historien om, hvor farligt det er at fortrænge det eller overlade det til fjenden.

Solidaritet

Med et skattetryk, der gennemsnitligt har rundet de 50 % og med sociale retligheder og ydelser, som bestemt ikke er verdens mindste, har det ingemanske fejret visse sociale triumfer i Danmark.

Men når det drejer sig om en ægte folkelig solidaritet, må jublen forstumme: Med en arbejdsløshed omkring 300.000, en udlandsgæld, der nærmer sig månen, og et erhvervsliv, der tager sig betalt med arbejdsløshed, når det går skidt, men som stryger profitterne, når det går godt, synes der ikke at være nogen kulturel fællesnævner, der kan overvinde de kløfter, som skabes mellem land og by, rig og fattig, offentlig og privat, idealisme og profithunger.

Værst er den ligegyldighed overfor de unge, der har medført en total splittelse af dem, der ikke allerede har givet tabt:

Den største gruppe består af kritikløse ungdomskulturforbrugere. Så er der en stor gruppe med ukonkrete drømme om lykke og forskelsløshed, som kræves indfriet her og nu, og hvor mange i kampen for disse mål, og for at beskytte sig mod myndigheder og systemer, griber til midler som for tid og evighed bringer drømmen om et samfund, der er mindre stenet, ud af syne. Endelig er der en gruppe som i punkerfilosofisk selvdestruktion identificerer sig med fjenden og søger at give fanden i enhver form for positiv vurdering af liv (når det da ikke lige drejer sig om kælerotten). Den har føl-

geskab af den gruppe, som i yuppiernes benhårde karriereræs gør præcis det samme ved at solidarisere sig med magten for at være sikker på i det mindste at få sin egoistiske og private del af kagen, så længe det varer.

Sluttelig er vel BZ-erne, som den mest rabiate gruppe, en torn i kødet. De tager selv. Udgangspunktet er en boligpolitik, som med hensyn til priser, miljø, arkitektur og boformer har været helt uden fornemmelse for de behov, 80ernes unge stod med i storbyen, og genstanden har i reglen været nedlagte fabrikker eller tomme ejendomme, som vi i samfundet tillader står tomme, selv om vi godt ved, at formålet i reglen er spekulation. Besættelserne har været åbenlyse, med sange, bannere, paroler og hele pivtøjet. Den situation er ikke nem at blive forarget over, uden at man er godt hyklerisk. Ingemann ville være for.

Hvad der derimod er forargerligt og afstumpende er de optrapninger, der foregår: Den politiske kynisme og manglen på visioner, når det drejer sig om nødvendige systemændringer og andet end pengegruppernes interesser. Politiets efterretningsmetoder og kampmetoder, BZ-ernes voldelighed og frem for alt deres idiotiske forrummethed, når de efter vesttysk forbillede møder op i et samfund med forenings- og demonstrationsfrihed, skjult bag elefanthuer og solbriller, som blot bevirker, at de aldrig vil kunne vinde en sag politisk, samtidig med at de selv og enhver anden ved, at den ikke kan vindes på anden måde. Ingemann ville være dybt nedbøjet.

Men måske er det ingemanske alligevel ved samle sig til kamp: Leden ved at være spundet ind i kommercielle og politiske net af værdiløse beløn-

nings- og kompensationssystemer, medie- mode- og kampagnepres, leden ved overforbrug, der blot fremmer blodpropper, gældssætning og naturødelæggelse, leden ved de dårlige undskyldninger, der dækker over et handlingslammet politisk system, med dets størknede fagorganisationer, og leden ved at se en hel generation af unge blive misbrugt, kan før vi aner det, fremtvinge drastiske reformer. – En lignende bevægelse er set i øst.

Det afgørende er, om de tusinder af snotunger, der på én og samme tid en kold januar traskede forsamlingshuset rundt og gennem Ingemann blev forbundet i en følelse af selvværd og stolthed over at høre til, trods en forstenet andelsbevægelse, forstenede fagforeninger og kannibalistiske markeds kræfter formår at give solidariteten former, der i dagens Danmark og fællesmarkedes Europa kan fungere eksemplarisk og tvingende.